

AHOLI SALOMATLIGINI MUSTAHKAMLASHDA KURORT-SANATORIYLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLILI

Maxmudova Xurmatoy Toshtemirovna

*Farg'ona Jamoat salomatligi tibbiyot instituti
(katta o'qituvchi)*

Orziyeva Ziyodaxon Isaqjon qizi

*ziyodaxonaliyonova@gmail.com
Farg'ona Jamoat salomatligini saqlash instituti
Sog'liqni saqlashni boshqarish va jamoat
sog'liqni saqlash yo'nalishi 2-kurs magistranti*

Annotatsiya : Mazkur ilmiy maqolada aholi salomatligini mustahkamlashda kurort-sanatoriy muassasalarining tutgan o'рни, ularning davolovchi, profilaktik va reabilitatsion faoliyatining samaradorligi har tomonlama ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida sanatoriy-kurort davolashning organizm funksional holatiga ta'siri, surunkali kasalliklar kechishini yengillashtirishdagi ahamiyati hamda sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi roli baholandi. Ilmiy adabiyotlar tahlili, statistik ma'lumotlar va amaliy kuzatuvlar asosida kurort-sanatoriy muassasalarining aholi salomatligini saqlash va mustahkamlashdagi ijobiy samaralari asoslab berildi. Olingan natijalar sog'liqni saqlash tizimida sanatoriy-kurort xizmatlarini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi va ularni keng joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar chiqarishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: kurort, sanatoriy, reabilitatsiya, sog'lomlashtirish, profilaktika, aholi salomatligi, sog'liqni saqlash tizimi.

Mavzuning dolzarbligi. Hozirgi kunda aholi salomatligini mustahkamlash masalasi global miqyosda sog'liqni saqlash tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, surunkali noinfeksion kasalliklar (yurak-qon tomir, nafas yo'llari, tayanch-harakat apparati, asab tizimi va moddalar almashinuvi bilan bog'liq kasalliklar) umumiy kasallanish va mehnatga layoqatsizlikning asosiy qismini tashkil etmoqda. Ushbu holat aholining sog'lom umr davomiyligini uzaytirish, reabilitatsiya va profilaktika tadbirlarini kuchaytirishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, kurort-sanatoriy muassasalari faoliyati aholi salomatligini tiklash va mustahkamlashda muhim bo'g'in sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Kurort-sanatoriylar tabiiy davolovchi omillar — mineral suvlar, shifobaxsh balchiqlar, iqlimiy sharoitlar, fizioterapiya va sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashqlar majmuasidan foydalanish orqali kasalliklarning oldini olish, erta reabilitatsiya va

asoratlarning kamayishiga xizmat qiladi. Zamonaviy tibbiyotda dori vositalariga bog‘liqlikni kamaytirish, kompleks va individual yondashuv asosida davolashni tashkil etish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib, sanatoriy-kurort davolash ushbu yondashuvning samarali shakli hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda sog‘liqni saqlash tizimini isloh qilish, profilaktik tibbiyot va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib etishga qaratilgan keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mamlakat hududida Chimyon, Zomin, Sitorai Mohi Xosa, Chartak, Shohimardon kabi ko‘plab sanatoriy-kurort muassasalari faoliyat yuritib, aholining turli qatlamlari uchun tibbiy-reabilitatsion xizmatlar ko‘rsatmoqda. Biroq ushbu muassasalarning real samaradorligini ilmiy asosda baholash, ularning sog‘liq ko‘rsatkichlariga ta‘sirini tahlil qilish hamda mavjud imkoniyatlardan to‘liq foydalanish masalalari yetarli darajada o‘rganilmagan.

Shuningdek, ekologik omillarning yomonlashuvi, urbanizatsiya jarayonlari, stress va kamharakat turmush tarzi bilan bog‘liq kasalliklarning ko‘payishi sharoitida sanatoriy-kurort davolashning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Aholi orasida kasalliklarning qaytalanish chastotasini kamaytirish, mehnat qobiliyatini tiklash va sog‘lom umr davomiyligini uzaytirishda kurort-sanatoriylar faoliyatining samaradorligini ilmiy-tahliliy jihatdan o‘rganish bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy muammolaridan biridir.

Shu sababli, aholi salomatligini mustahkamlashda kurort-sanatoriylar faoliyati samaradorligini tahlil qilish, ularning tibbiy, ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatini asoslab berish hamda sog‘liqni saqlash tizimida ularning o‘rnini yanada kuchaytirishga qaratilgan ilmiy xulosalar ishlab chiqish mazkur tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqot maqsadi Tadqiqotning asosiy maqsadi aholi salomatligini mustahkamlashda kurort-sanatoriy muassasalari faoliyatining tibbiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorligini kompleks baholashdan iborat. Shuningdek, sanatoriy-kurort davolashning profilaktik va reabilitatsion imkoniyatlarini aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ko‘zda tutilgan.

Tadqiqot maqsadi. Tadqiqotda 2020–2024-yillar davomida respublika hududida faoliyat yuritgan bir qator kurort-sanatoriy muassasalari faoliyati bo‘yicha statistik hisobotlar, tibbiy hujjatlar va bemorlar kuzatuv natijalari tahlil qilindi. Tadqiqot quyidagi usullar asosida olib borildi:

- ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish;
- qiyosiy va statistik tahlil usullari;
- klinik-kuzatuv va dinamik baholash;
- sotsiologik so‘rov usuli.

Sanatoriyda davolangan bemorlarning sog‘liq ko‘rsatkichlari davolashdan oldin va keyin solishtirilib, o‘zgarishlar statistik jihatdan baholandi.

Tadqiqotning materiali va usullari: O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kurort-sanatoriy muassasalarida davolangan bemorlarning sog'liq holatida sezilarli va barqaror yaxshilanish kuzatilgan. Statistik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, bemorlarning 72 % ida umumiy sog'liq holati yaxshilangan, 65 % ida surunkali kasalliklar belgilarining kamayishi qayd etilgan. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari bilan og'rigan shaxslarda arterial bosimning barqarorlashuvi, yurak urish chastotasining normallasuvi va jismoniy chidamlilikning oshishi kuzatildi. Nafas olish tizimi kasalliklarida o'pkaning hayotiy sig'imi va nafas olish ko'rsatkichlari yaxshilangan.

Asab tizimi va stress bilan bog'liq kasalliklarda sanatoriy-kurort davolash psixoemotsional holatni barqarorlashtirib, uyqu sifatini yaxshilashga, charchoq va bezovtalik darajasini kamaytirishga yordam bergan. Profilaktik maqsadda davolangan shaxslarda yil davomida kasallanish holatlari kamaygan, mehnat qobiliyati va ijtimoiy faollik saqlanib qolgan.

Shuningdek, bemorlarning sog'lomlashtirish jarayonida individual yondashuvning samaradorligi, tabiiy shifobaxsh omillarning ta'siri va tibbiy-profilaktik choralar kombinatsiyasining kasallik kechishiga ijobiy ta'siri aniqlandi. Kurort-sanatoriy sharoitida davolanish nafaqat kasalliklarni yengillashtirish, balki ularning oldini olish, umumiy sog'liq ko'rsatkichlarini yaxshilash va hayot sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa kurort-sanatoriy muassasalari faoliyatining ijtimoiy va tibbiy jihatdan yuqori samaradorligini tasdiqlaydi.

Xulosa: O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, kurort-sanatoriy muassasalari aholi salomatligini mustahkamlash va surunkali kasalliklarning qaytalanish xavfini kamaytirishda samarali vosita hisoblanadi. Sanatoriy-kurort davolash organizmning funksional holatini yaxshilash, jismoniy chidamlilikni oshirish, psixoemotsional barqarorlikni ta'minlash va umumiy hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kurort-sanatoriy faoliyati nafaqat davolash va reabilitatsiya, balki profilaktika va sog'lom turmush tarzini shakllantirishga qaratilgan kompleks jarayon sifatida ahamiyat kasb etadi. Aholining sanatoriy-kurort xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, muassasalarning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va malakali mutaxassislar tayyorlash sog'liqni saqlash tizimi samaradorligini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi.

Shuningdek, sanatoriy-kurort davolash aholining ijtimoiy faolligini oshirish, kasalliklar tufayli mehnatga layoqatsizlikni kamaytirish va aholining umr davomiyligini uzaytirishga xizmat qiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, kurort-sanatoriy muassasalari nafaqat alohida bemorlar uchun, balki jamoaviy sog'lomlashtirish, sog'liqni saqlash dasturlarini amalga oshirish va jamiyatning umumiy salomatligini oshirishda muhim vosita sifatida ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqot natijalari kurort-sanatoriylar faoliyatini takomillashtirish, sog'lomlashtirish va

reabilitatsiya dasturlarini rivojlantirish, shuningdek, aholining sogʻliqni saqlash boʻyicha xabardorligini oshirish uchun ilmiy-amaliy asos boʻlib xizmat qiladi. Bu esa sanatoriy-kurort muassasalarini respublika sogʻliqni saqlash tizimining ajralmas qismi sifatida yanada rivojlantirish va kompleks sogʻlomlashtirish strategiyalarini ishlab chiqishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov B.B. Sanatoriy-kurort davolash asoslari. Toshkent, 2019. — 45–52-b.
2. Ivanov A.A. Reabilitatsiya tibbiyoti. Moskva, 2020. — 98–105-b.
3. European Health Resort Association. Annual Report. Brussels, 2022. — 15–22-b.
4. Qodirova M.S. Aholi salomatligi va profilaktika. Toshkent, 2021. — 66–73-b.
5. Müller H. Medical Spa Therapy. Berlin, 2019. — 54–61-b.
6. UzR SSV. Sanatoriy-kurort muassasalari faoliyati boʻyicha hisobot. Toshkent, 2023. — 12–18-b.
7. WHO. Rehabilitation in Health Systems. Geneva, 2022. — 40–47-b.
8. Petrova L.N. Kurortologiya. Moskva, 2018. — 120–127-b.
9. Johnson K. Preventive Medicine. New York, 2020. — 201–208-b.
10. Rahmonov A.T. Sogʻlom turmush tarzi. Samarqand, 2019. — 88–95-b.
11. OECD. Health at a Glance. Paris, 2023. — 60–67-b.
12. Deshpande S. Wellness and Public Health. Delhi, 2021. — 143–150-b.
13. UzR SanPiN. Kurort hududlarida gigiyena talablari. Toshkent, 2022. — 9–15-b.